

Dwergmeervallen in Nederland worden vaak verward

Frank Spikmans, RAVON

In Nederland zwemmen twee soorten dwergmeervallen rond. Ze lijken erg op elkaar en worden gemakkelijk verward. Hier worden de uiterlijke kenmerken van beide naast elkaar gezet en worden de bekende waarnemingen eens kritisch bekeken.

De een is de ander nèt niet

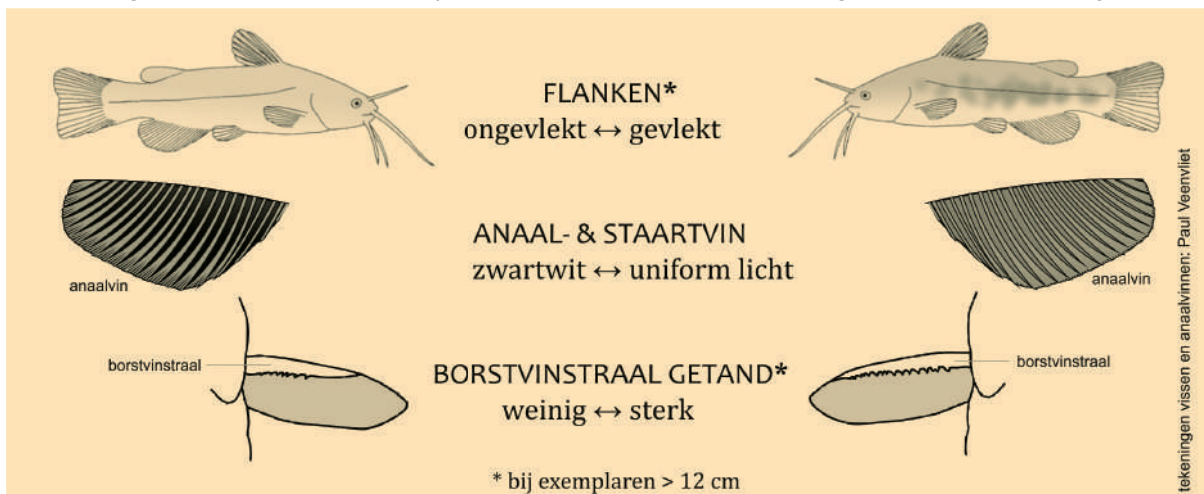
De bruine dwergmeerval (*Ameiurus nebulosus*) en zwarte dwergmeerval (*Ameiurus melas*) behoren tot de Noord-Amerikaanse meervallen (*Ictaluridae*). Voor het gemak worden ze in dit artikel afgekort tot **bdm** en **zdm**. Beide komen oorspronkelijk voor in de oostelijk helft van Noord-Amerika, waar hun verspreiding deels overlapt. Ze leven in meren, poelen, beken, rivieren en waterbekkens. Beide zijn aardig tolerant voor een slechte habitatkwaliteit, zoals een laag zuurstofgehalte. Beide kunnen 9 jaar oud worden, paaieren meerdere keren per jaar en brengen hun kroost groot in een nest dat ze actief beschermen.

Zwarte dwergmeerval (zdm). (Foto: Frank Spikmans)

Bruine dwergmeerval (bdm). (Foto: Jelger Herder)

Hou ze maar eens uit elkaar

Dwergmeervallen herken je aan de acht bekdraden, de vetvin en een nauwelijks gevorkte staartvin. Op basis van de kleur alleen - zwart of bruin - is geen betrouwbaar onderscheid te maken. Het best betrouwbare veldkenmerk voor het onderscheid tussen zdm en bdm is de 'zwartwit-radiatie' in staart- en anaalvin. Deze zwartwit-radiatie bij zdm wordt veroorzaakt door licht gekleurde vinstralen, met daartussen zwart gekleurd vinweefsel. Bij bdm zijn deze vinnen meer uniform licht van kleur. Verder is het aantal kieuwboogaanhangsels op de eerste kieuwboog een betrouwbaar kenmerk (bdm: 11-15, zdm: 16-20), maar dit is alleen bij dode vissen te controleren. Er zijn nog aanvullende kenmerken die vaak kloppen, maar dus niet altijd. Bij de zdm is de basis van de anaalvin vaak licht gekleurd. De eerste borstvinstralen zijn bij de bdm vaak sterker getand (5-12 tandjes); als je je vinger daar langs strijkt voel je deze goed, ook aan het uiteinde. Deze vinstralen zijn bij zdm minder getand (2-6 tandjes). Dit kenmerk is niet goed bruikbaar bij exemplaren <12 cm. De flanken van de bdm (>12 cm) zijn meestal licht gevlekt, bij de zdm zijn deze uniform gekleurd. Onbruikbaar gebleken kenmerken voor de identificatie zijn het aantal vinstralen en de lengte van de baarddraden.

Introducties in Europa

Vroeger werd aangenomen dat er in Europa vooral bdm voorkwam. Later bleek dat ook de zdm geïntroduceerd is en stand houdt. Beide soorten zijn dus in Europa aanwezig, maar het lastige onderscheid tussen de twee wordt in veel werken genoemd als oorzaak van een vertroebeld verspreidingsbeeld. In België is met genetisch onderzoek wel meer zekerheid verkregen; hier is waarschijnlijk alleen bdm aanwezig. In ons land zijn dwergmeervallen vooral in het zuiden waargenomen. Zwaartepunten liggen in Noord-Brabantse beken, Limburg, de Biesbosch en omgeving Amsterdam. Aansluitend hierop komt de bdm voornamelijk in het oosten van Vlaanderen voor.

Misidentificatie

Het is niet eenvoudig – vaak zelfs onmogelijk – om de waarnemingen van deze soorten nog te controleren. Vaak ontbreekt hiervoor cruciale informatie. Een beperkt aantal recente waarnemingen, vergezeld van foto, laat het wel toe. Op waarneming.nl staan 97 waarnemingen van dwergmeervallen, 7 daarvan met foto's. In vier gevallen zijn er twijfels bij de validatoren en is de waarneming (voorlopig) afgekeurd. In één van de zeven gevallen is de identificatie niet correct. De 90 andere waarnemingen zijn door het ontbreken van foto's niet te controleren.

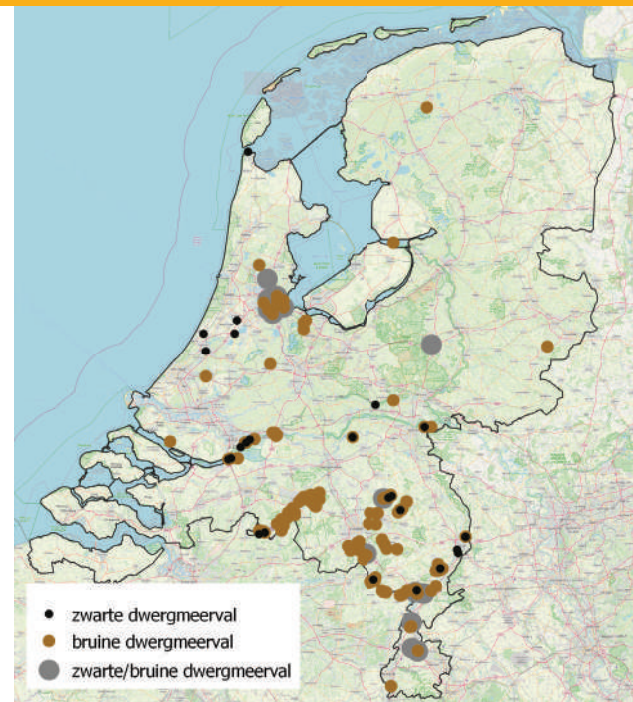
Resultaten van een genetische studie uit 2010 doen vermoeden dat het nog wel vaker fout gaat. In deze Vlaamse studie zijn vooral Belgische locaties onderzocht, maar ook 18 dwergmeervallen van twee Noordbrabantse locaties in Gemert-Bakel. Alle 18 werden geïdentificeerd als zdm. In de NDFD staan van beide locaties voornamelijk bdm geregistreerd. Het is natuurlijk niet uitgesloten dat beide soorten er samen voorkomen. Op basis van de resultaten van het genetisch onderzoek lijkt dat echter niet aannemelijk, temeer omdat tijdens een recent bezoek van de auteur aan de betreffende plek in Gemert ook uitsluitend zdm werd gevangen (15 stuks). Waarschijnlijk wordt de zdm dus vaak onterecht voor bdm aangezien.

Impact op inheemse soorten

Betere kennis over beide soorten is nuttig, zodat we weten of hun areaal uitbreidt. Momenteel is hun areaal nog enigszins beperkt en lijkt er geen sprake van een snelle toename. Veranderende omstandigheden, zoals een stijgende watertemperatuur of eutrofiëring, zouden ze kunnen doen toenemen en daarmee ook hun impact. Diverse Europese landen zien in dwergmeervallen een groot risico voor inheemse ecosystemen, onder meer door predatie. Dwergmeervallen eten alles wat makkelijk beschikbaar is, maar vooral macrofauna en daarnaast (jonge) vis, amfibieën en planten. Dwergmeervallen groter dan 14 cm eten voornamelijk vis. Ze kunnen in hoge dichtheden voorkomen, zodat er stevige concurrentie om habitat en voedsel zal optreden met inheemse vissoorten. Jonge dwergmeervallen blijken ook de jaag-efficiëntie van snoek te veranderen. Niet zozeer omdat ze de voedselbron inpikken of het water vertroebelen, maar door deze regelmatig te verstoren.

Tot slot

Bij het waarnemen van dwergmeervallen verdient een nauwkeurige identificatie meer aandacht. In Nederland komen beide soorten voor, we weten alleen niet precies waar. Voor de validatie van deze waarnemingen is het nuttig om foto's te maken van de anaal- en staartvin en flank, de lengte van de vis door te geven en te vermelden of de borstvinstraal getand is (dat moet je voelen en laat zich lastig fotograferen). Indien er een dood exemplaar gevonden wordt, kan ook gekeken worden naar de kieuwbogen. Bij twijfel is het beter om de waarneming te registreren als "zwarte of bruine dwergmeerval" en het voor te leggen aan een validator. Op basis van de huidige kennis moet gevreesd worden dat een (onbekend) deel van de waarnemingen van dwergmeervallen een misidentificatie betreft. Met de hier gepresenteerde kennis en een betere registratie van waarnemingen, kunnen we de toekomstige ontwikkeling van deze invasieve dwergen beter in de gaten houden.

Waarnemingen zwarte en bruine dwergmeerval (1915-2019) in Nederland. (Bron: NDFD). Aangenomen wordt dat deze informatie deels niet correct is.